

In memoriam

DANKO GRLIĆ
(1923—1984)

U petak, 2. ožujka 1984. godine zatekla nas je i bolno pogodila nemila vijest o iznenadnoj i preranoj smrti dra Danka Grlića, redovitog profesora estetike na zagrebačkom Filozofskom fakultetu, jedva dva tjedna nakon što smo ispratili njegova oca, poznatog i uglednog zagrebačkog ljekarnika. Zaspavši naglo, u punoj duhovnoj snazi, tako reći nad dovršenim rukopisom nove knjige, Danko Grlić svojim je odlaskom ostavio neispunjivu prazninu u našem filozofskom, sociološkom, kulturnom i društvenom životu.

Zaokruživši studij filozofije doktoratom na zagrebačkom Filozofskom fakultetu, posvetio se Danko Grlić brojnim a često i nezahvalnim, na našem meridijanu pionirskim djelatnostima. Klasičnim su postali njegovi neprestano nanovo izdavani prijevodi Hegela, Kierkegaarda i Nietzschea koji su uvijek bili u funkciji posredovanja i usvajanja bogatstva povijesti filozofije u naporu da se stvaralački i otvoreno misli na Marxovu tragu. Utoliko su Grličevi prijevodi bili i ostali u našoj sredini neprocjenjivo značajan doprinos prevladavanju dogmatskog i nemisaonog duhovnog redukcionizma protiv kojega se neiscrpnom energijom i neugasivim žarom desetljećima borio, pišući i djelujući uvijek angažirano ali i nadasve teorijski relevantno. Poznata njegova sočnost i duhovitost u pisanoj riječi, što su još više dolazile do izražaja u predavanjima, učinile su da su predavaonice u kojima je godinama predavao estetiku — isprva na Likovnoj akademiji u Zagrebu, potom na Filozofskom fakultetu u Beogradu, a od 1974. do smrti na Filozofskom fakultetu u Zagrebu — uvijek bile prepune slušalaca koje je Grlić originalnošću i svježinom svojih stavova i njihovim jasnim humanističkim i marksističkim opredjeljenjem pridobivao, obrazovao i odgajao.

Radeći godinama kao redaktor u Jugoslavenskom leksikografskom zavodu, ispisao je Grlić u našoj enciklopedistici gotovo cijelu povijest filozofije, da bi se potom odvažio na mukotrpan i samozatajni rad na *Leksikonu filozofa* (1968, drugo prerađeno izdanje 1982.), djelu rijetkom i kod filozofskom tradicijom bogatih naroda. Bogat idejama i rijetko širokog duhovnog horizonta, žrtvovao je Grlić godine rada da bi i najširem krugu zainteresiranih za filozofiju pružio što pouzdaniji priručnik za inicijaciju u mišljenje, svjedočeći tako svoje temeljno uvjerenje da filozofija nije samo dokona zabava ili učena spekulacija u rezervatima duhovne elite, nego da joj je mjesto na životnoj liniji otpora svemu totalitarnom i ugnjetačkom, između ostalog i da budi potrebu za mišljenjem kao negacijom čovjeka nedostojnog pukog postojanja. Dosljedni i beskompromisni borac za socijalizam i humanističko osmišljavanje svijeta i ljudske egzistencije, brojne je svoje časopisne priloge i knjige posvetio borbi za časniji i uspravniji život i buntu protiv svake neslobode, nastojeći se uvijek inspirirati izvornim Marxovim mišljenjem i stvaralački ga nadograđivati i primjenjivati (*Zašto*, 1968; *Contra dogmaticos* 1971.). Bio je član redakcije *Praxisa* i predsjednik Hrvatskog filozofskog društva.

Najveći i trajni doprinos našoj filozofskoj i kulturnoj baštini dao je Danko Grlić u svojim radovima o estetici, uvrstivši se njima u red najznačajnijih evropskih estetičara našeg doba. Prevoden na dvanaestak jezika, pozivan da predaje na najpoznatijim evropskim sveučilištima i da sudjeluje u najreprezentativnijim publikacijama i projektima, privukao je nepodijeljenu pažnju svojom temeljnom tezom da u svijetu, u kojem znanost, tehnika, ideološke manipulacije i laži nasrću

na dostojanstvo čovjeka i njegovu slobodu čineći život života nevrijednim, samo još umjetnost pruža ne tek utjehu nego primjer slobodnog, nesputanog, punog i bogatog života čovjeka i ljudske zajednice, smatrajući umjetnost najljudskijim načinom oblikovanja egzistencije te otuda ne samo pribježištem u nedaćama nego i izvorom Novog. Kapitalno Grličovo djelo, pripravljeno već ranije značajnim predradnjama (*Umjetnost i filozofija*, 1965.), četverotomna *Estetika* (1974—1979; nagrada »Božidar Adžija« 1981.), nije tek priručnik koji pregledno temeljno određuje učenja gotovo tisuću estetičara, nego problematski pisana povijest estetike kojom se pokazalo da pitanje o umjetnosti danas više ne može biti problem jedne discipline, nego da se mora postaviti »s onu stranu estetike«, u jednom bližem, izvornijem i neposrednom dodiru s umjetnošću koji je Grlič izrazio u zahtjevu »živjeti umjetnički«. Uvijek strog i kritičan, nije se Grlič nikada dao fascinirati pomodnim strujanjima, te je uvijek iznova, iako je sam stajao na transestetičkoj poziciji, upozoravao da se prevladavanje estetike ne može plodonosno zbiti kroz njenu puku eliminaciju i negaciju, te da ukupnu estetičku tradiciju treba uvijek iznova studirati i pozitivno vrednovati. Jedan briljantan primjer takvog stava dao je nedavno u radu o srednjovjekovnom mišljenju umjetnosti, u posljednjoj za života izašloj knjizi *Za umjetnost* (1983.) gdje je pokazao da će nastojanje za novim pristupom umjetnosti sugovornika naći — bude li se samo neposustalo tragalo — i u onim epohama koje se doimaju najzastvorenijima i najtamnijima. U tom duhu odgajao je i mnogobrojne svoje učenike, studente i postdiplomande, bodreći ih na nesputano traganje za novim i najnepoznatijim, ukazujući pri tom uvijek na to da je široki i produbljeni studij estetičke baštine od Platona do Hegela pretpostavka originalnog mišljenja. Njegovo vlastito čitanje Nietzschea poduzeto da bi se razvilo i upotpunilo marksističko stajalište i opredjeljenje pokazalo je kako slobodni duh ne smije zazirati ni od najsmjelijih prodora ako mu je zaista do toga da proдре do u sam temelj i iskon čovjeka, umjetnosti i svijeta.

Pogleda li se unatrag djelo Danka Grlića, izbroji li se i pročita preko petnaest njegovih knjiga i mnoštvo manjih radova objavljenih za posljednjih dvadesetak godina, uzme li se u obzir njegova bogata pedagoška i javna djelatnost, steći će se uvid u značajni i trajni njegov doprinos našoj filozofiji, kulturi i našem društvu, ali i razmjer gubitka koji trpimo njegovim odlaskom. Tko je Danka poznao, tko je imao prilike vidjeti nesalomljivu vedrinu i vitalnost, njegovu plamenu narav, taj će znati koliki nas je gubitak zadesio i za koliko smo vrijednih radova, poticajnih razgovora ali i obaveznih anegdota iz susreta s njima ostali njegovom preranom smrću prikraćeni.

Ljudski lik našeg prijatelja i učitelja Danka Grlića zadržat ćemo u trajnoj i čistoj uspomeni, a njegovo djelo ostaje nam kao dragocjeni putokaz i oslonac u naporu mišljenja na, kako je znao reći, »neprokrćenim, strmim putovima što vijugaju još uvijek nedovoljno poznatim predjelima najvećeg čuda i zagonetke čovjekovog svijeta: krajolikom umjetničkog«.

Od Danka Grlića oprostili smo se 6. ožujka 1984. godine na Mirogoju, no najbolje ćemo mu se odužiti radom na zajedničkoj stvari kojim ćemo ga opri-
sućivati u vijeku naših života.

Slava mu i hvala!